

mezi ně patří jazyk, způsob obdělávání půdy, pěstování a konzumace některých plodin (např. kukuřice, fazole, chili atd.) a nesmíme zapomenout ani na tradiční medicínu.

Naproti tomu náboženství a sociální struktura domorodé společnosti zaznamenala hluboké proměny způsobené především procesem evangelizace a politikou koloniální vlády.

Mexiko je zemí kulturně nesmírně rozmanitou. V současné době zde žije asi 10 miliónů lidí domorodého původu, kteří hovoří 62 různými jazyky a kteří si i nadále uchovávají své tradice. Většina domorodého obyvatelstva je soustředěna v jižní části Mexika, především ve státě Chiapas, který patří zároveň k jednomu z nejchudších. Od dob kolonizace se životní podmínky indiánů bohužel příliš nezlepšily. V oblastech s velkým podílem domorodého obyvatelstva jsou i dnes hluboké sociální rozdíly, jejichž vznik a prohlubování má hned několik příčin.

Jednou z nejvýznamnějších je nerovnoměrné rozdělení půdy. Domorodí zemědělci zpravidla vůbec nejsou jejími vlastníky. Proto jsou nuceni kočovat, aby své rodiny uživil. Vzhledem k tomu, že mzdy jsou velmi nízké a rodiny početné, není to jednoduchý úkol, a proto se polních prací často účastní i malé děti. Ty pak nemohou navštěvovat školu, a to buď proto, že to finanční situace rodiny nedovolí, a nebo proto, že se nevyučuje v jejich rodném jazyce. Mnoho dětí se dokonce vůbec nenaučí číst ani psát, což je připraví o možnost dalšího vzdělání, který by jim umožnil vymanit se z tíživé sociální situace. Ne vždy je dostatek potravy, hygienické podmínky nejsou vyhovující (mnoho obydlí dosud není zásobeno pitnou vodou ani elektřinou) a moderní medicína si u domorodého obyvatelstva nezískala důvěru, což má za následek vysokou úmrtnost, častý výskyt střevních infekcí a jiných onemocnění především u dětí. Tato neutěšená životní situace potom vede k častějším projevům domácího násilí a alkoholismu.

Všechny výše zmíněné problémy a jejich příčiny v průběhu doby vytvořily začarovaný kruh, ze kterého dnes není lehké najít východisko. Dlouhodobé nedostatečné řešení sociální a ekonomické situace domorodého obyvatelstva vyvolalo nejen mnohé konflikty mezi jednotlivými etniky, ale také četné protesty namířené proti politice státu. Jedním z nejzávažnějších a nejúspěšnějších se bezpochyby stalo ozbrojené povstání ve státě Chiapas v roce 1994, které přitáhlo pozornost jak mexické, tak i světové veřejnosti, a donutilo mexickou vládu, aby se touto problematikou začala zabývat.

Zapatisté, historie a současnost

V čele zmíněného povstání stála Zapatova armáda národního osvobození (Ejército Zapatista de la Liberación Nacional, EZLN), jejíž členové následují revoluční ideály z počátku dvacátého století. Emiliano Zapata, po němž získalo toto hnutí své jméno, zahájil v březnu 1910 revoluci proti vládě prezidenta Porfiria Díaze, k čemuž ho vedly nejen důvody politické, ale také sociální. Jeho hlavním cílem byla agrární reforma, jež měla zajistit, aby byla půda předána těm, kdo ji obdělávají. Po svržení diktatury generála Victoriana Huerty v roce 1914 se revoluční síly rozštěpily a dostaly se do vzájemného konfliktu. Emiliano Zapata byl zavražděn a jeho armáda rozpuštěna. I přesto toto hnutí a jeho myšlenky docela nezanikly.

V průběhu celého minulého století vznikala různá neoficiální seskupení snažící se prosazovat sociální zájmy, za než bojoval Emiliano Zapata. Jméno legendárního vůdce mexické revoluce nese například seskupení Zapatova městská fronta (Frente Urbana Zapatista, FUZ), která působila krátce v letech 1971-1972 v Ciudad de México, nebo Ozbrojená revoluční fronta Emiliana Zapaty (Frente Armada Revolucionaria de Emiliano Zapata, FAREZ), jež má na svědomí několik ozbrojených výbojů, které si vyžádaly nemálo lidských životů.

Další z řady guerrillových hnutí hlásících se k odkazu slavného generála mexické revoluce je již zmíněná Zapatova armáda národního osvobození (Ejército Zapatista de la Liberación Nacional, EZLN) působící přibližně od roku 1989 ve státě Chiapas. Členové tohoto seskupení si pro své cíle dokázali rychle získat plnou důvěru a podporu místních indiánských zemědělců a za jejich účasti pak 1. ledna 1994 vyhlásili válku vládě Spojených států mexických. Povstalci požadovali vypsání nových regulérních voleb, zlepšení politické a hospodářské situace v Chiapasu a především uskutečnění pozemkové reformy, o kterou marně usilovali již představitelé mexické revoluce. Subcomandante Marcos, charismatický vůdce povstání, na sebe rychle upoutal pozornost nejen mexických, ale také světových médií. Z jeho četných prohlášení vyplývá, že hnutí vychází ideově ze dvou základních zdrojů: z tradic indiánského obyvatelstva a myšlenek Emiliana Zapaty z období mexické revoluce. Z dalších vzorů pak můžeme zmínit například Ernesta Che Guevaru či Fidela Castra.

Zpočátku si boje vyžádaly mnoho lidských životů a příměří, o která usilovali tehdejší prezident Carlos Salinas de Gortari (1988-1994) a později Ernesto Zedillo (1994-2000), byla mnohokrát porušena. Přes mnohá vyjednávání a usnesení nebyly bohužel v tomto období provedeny žádné zásadní změny, jež by vedly ke zlepšení životních podmínek domorodého obyvatelstva. Jeho situace se naopak mnohdy ještě zhoršila, neboť někteří indiánští rolníci prodávali svou úrodu, aby mohli nakupovat zbraně, jiní opustili své domovy, jelikož se nechtěli účastnit bojů. Sociální vazby byly zpretrhány a násilí se stalo hlavním znakem střetů mezi přívrženci zapatistů a antizapatisty. Od příměří ze 12. ledna 1994 přišlo o život na tisíce domorodců.

Nedávné politické změny však dávají nejen Chiapasu, ale celému Mexiku nové naděje. Institucionální revoluční strana (Partido Revolucionario Institucional, PRI), která se držela u moci od roku 1929, byla ve volbách konaných 2. července 2000 vystřídána Stranou národní

akce (Partido Acción Nacional, PAN), jejíž představitel Vicente Fox se stal novým prezidentem Spojených států mexických. Po svém zvolení dal Fox poprvé od vypuknutí konfliktu rozkaz ke stažení vojska z území státu Chiapas a zároveň navrhl povstalcům zahájení nových mírových jednání. Subcomandante Marcos tento návrh přijal, což dává všem novou naději na zlepšení stávající situace.

Hospodářství

Hospodářství Mexika prochází v poslední době řadou proměn. Na jeho vývoj má vliv několik externích faktorů, např. hospodářská situace Spojených států amerických, které jsou již dlouhou dobu největším obchodním partnerem Mexika, nebo ceny ropy na světovém trhu. Vedle prodeje ropy největší část příjmů pochází z oblasti služeb cestovního ruchu. Zemědělství tvoří další důležitou součást mexického hospodářství, i když není schopno zcela pokrýt potřeby státu a některé plodiny musí být dováženy. Mezi nejvýznamnější odvětví patří potravinářský, strojírenský a chemický průmysl.

I přes mnohé reformy se mexické hospodářství potýká s vážnými problémy, mezi něž patří vysoká nezaměstnanost, inflace, zvyšování daní a korupce. Kvůli nim velká část mexického obyvatelstva žije na pokraji chudoby. Mexiko přitom není rozhodně zemí chudou, existují zde ale propastné sociální rozdíly mezi menšinou velmi majetných a velkou skupinou chudých obyvatel.

Postavení ženy v mexické společnosti

Prohlubující se ekonomická krize, rostoucí nezaměstnanost a hrozící chudoba nutí mexické ženy hledat nejrůznější způsoby obživy. Mnoho z nich se věnuje pouličnímu prodeji nejrůznějších druhů zboží, přípravě potravin v improvizovaných stáncích nebo výpomoci při

domácích pracích v sociálně silnějších rodinách. Taková práce je, pokud vůbec, velmi špatně placená a její vykonavatelky samozřejmě nepřispívají na sociální ani jiné pojištění. Tyto „živnosti“, sice částečně pomohou rodinám z jejich tíživé situace, jelikož však vznikají a jsou provozovány nelegálně, aniž by jejich provozovatelé odváděli daně, nepřispívají nijak k celkovému rozvoji ekonomie státu. Tento jev je příznačný pro celou Latinskou Ameriku, kde z každého sta nově vytvořených pracovních míst, vzniká 85 z vlastní iniciativy nezaměstnaných, a těmi jsou především ženy.

V průběhu posledních šedesáti let se v Mexiku počet ekonomicky aktivních žen zpětinásobil a dnes pracuje 12 miliónů Mexičanek, to však ještě neznamená jednoznačné zlepšení jejich postavení ve společnosti. Ženy mají větší problémy se získáním stabilního pracovního místa i přesto, že dosahují v průměru vyššího vzdělání než muži. Pokud se jim přece jen podaří odpovídající práci získat, bývají podhodnocovány. Za stejný druh práce i odpracovaný čas obdrží muž někdy až dvojnásobek toho, co vydělá žena. Navíc pouze každá desátá přispěvatelka sociálního pojištění může využít služeb mateřských škol a podobných zařízení, tudíž matky malých dětí se musí vzdát pracovního místa ve „prospěch“, rodiny.

I když v dnešní době mexické ženy zastávají řadu významných funkcí a uplatňují se téměř ve všech oblastech společnosti, převažuje zejména u nižších sociálních vrstev názor, že žena má plodit a vychovávat děti a starat se o svého muže. Sociálně slabé rodiny jsou velmi početné, což je částečně zapříčiněno nedostatečnou sexuální výchovou nebo její úplnou absencí. V Mexiku má velmi silný vliv katolická církev, která se dostává v tomto bodě do konfliktu s vládou státu, jež se různými kampaněmi snaží podporovat plánované rodičovství. Právě neznalost a nedostupnost lékařské péče má za následek poměrně vysokou úmrtnost novorozenců a rodiček při porodu.

V Mexiku rychle přibývá vzdělaných žen rozhodnutých prosazovat svá práva, jejich možnosti jsou však do značné míry ovlivněny prostředím, ve kterém byly vychovány.

Děti a mládež - život na ulici

Asi polovina mexických dětí mladších 17 let vyrůstá v nevyhovujících podmínkách. Jedná se především o děti indiánských zemědělců, které většinou pracují již od raného dětství, jsou podvyživené, anemické, trpí různými onemocněními a kvůli migraci za prací nenavštěvují školy. Další skupinu tvoří děti vyrůstající na ulicích velkých měst. Chudé rodiny se soustřeďují na předměstích, kde žijí často v improvizovaných obydlích bez pitné vody, kanalizace a elektřiny. Rodiče jsou buď nezaměstnaní, nebo jejich příjem nepokryje náklady na domácnost. Děti jsou tak nuceny přebírat některé povinnosti neodpovídající jejich věku. Musí se například starat o své mladší sourozence, nebo sami chodit do práce, která je většinou náročná a velmi špatně placená. Chudé rodiny bývají velmi početné, takže rodičům nezbyvá na děti čas. Otec zpravidla tráví celé dny v práci nebo při jejím hledání a matka domácími pracemi, které jsou navíc ztíženy nedostatečným vybavením domácností. Instituce jako jsou mateřské školy či jesle, jež by rodiče ve výchově podpořily, jsou pro tuto část populace bohužel nedostupné. To má za následek, že se děti z chudinských čtvrtí často špatně adaptují na požadavky a podmínky ve škole a nepodaří se jim dosáhnout vyššího vzdělání, které by pro ně mohlo znamenat cestu k lepšímu zaměstnání.

Zoufalá ekonomická situace vede v mnohých případech k alkoholismu, rodinnému násilí a sexuálnímu zneužívání. Děti pak hledají jiné prostředí, kde by mohly uspokojit své potřeby, jak materiální tak citové, a tím se většinou stává ulice. Zde přicházejí do styku s drogami, prostitucí a kriminalitou, které patří k závažným problémům velkých měst, zvláště pak mexické metropole.

Hlavní město - Ciudad de México

Ciudad de México, Mexico City, Distrito Federal nebo prostě jen Mexiko patří k největším a nejlidnatějším městům na světě. Rozkládá se na ploše asi 2000 kilometrů čtverečních v nadmořské výšce 2240 metrů nad mořem v místech, kde dříve stával Tenochtitlán, hlavní město aztécké říše. Žije zde asi 25 miliónů lidí, což je přibližně 20% z celkového počtu obyvatel Spojených států mexických.

Rychlý růst Mexico City doprovázejí závažné problémy. Mezi ně patří například silné znečištění ovzduší způsobené průmyslovou výrobou a výfukovými plyny z více než dvou a půl milionu motorových vozidel užívaných k dopravě v hlavním městě. "Hoy no circula" (dnes se nejedí) je opatření, které mělo zamezit neúnosné kontaminaci vzduchu ve městě.

Každý automobil určený k osobní přepravě by neměl být podle něj alespoň jeden den v týdnu používán. Malí podnikatelé a majetnější rodiny tento zákaz obešli doslova šalamounsky. Pořídili si jednoduše další vozidlo, zpravidla staršího typu, které znečišťuje ovzduší dvakrát až třikrát více, a to používají právě v den, kdy pro ně platí zákaz. Zdá se tedy, že se toto opatření minulo účinkem, přesto jeho důležitost spočívá v tom, že upoutalo pozornost veřejnosti na alarmující skutečnost.

Dalším závažným problémem jsou předměstí. Ve velmi malých obydlích v naprosto nevyhovujících hygienických podmínkách se zde tísní často velmi početné rodiny. Asi pro 400 000 lidí není město schopno zajistit tekoucí vodu, a tak se zde často vyskytují onemocnění jako žloutenka, břišní tyfus a cholera. Na severovýchodní a jihovýchodní periferii asi 25% domácností používá dřevo nebo uhlí na topení a vaření. Chybí zde elektřina, kanalizace a ulice často nejsou vydlážděné.

Asi největším problémem, který město sužuje, je stále rostoucí kriminalita. Drobné krádeže jsou zde na denním pořádku, množí se ale též násilné trestné činy jako přepadení, znásilnění, či únosy dětí.

Mexiko má přes všechny zmíněné obtíže své kouzlo. Setkáme se zde s mnoha kontrasty: s chudobou velké části jeho obyvatel na jedné straně a úžasným kulturním bohatstvím na straně druhé. Určitě stojí za zmínku místa jako Zócalo (hlavní náměstí), Palacio de Bellas Artes, Xochimilco, Antropologické muzeum a další.

Kriminalita

Již zmíněná trestná činnost se v posledních letech nebývale rozšířila nejen v hlavním městě, ale ve všech oblastech Mexika. Organizovaný i neorganizovaný zločin se proměnil v noční můru většiny Mexičanů, ať už chudých či majetných. Alarmující je brutalita, s níž je trestná činnost páchána. Zloději ztrácejí jakékoli zábrany a dopouštějí krádeží za bílého dne, často i se zbraní v ruce. Jen asi 4% pachatelů jsou soudně stíhána a potrestána. Proto se občané snaží předcházet zločinu sami. Výlohy obchodů bývají opatřené mřížemi, domy obehnané vysokými ploty s ostnatými dráty, některé ulice, dříve průjezdné, se uzavírají branami.

Hlavní příčinou obrovského nárůstu kriminality především ve větších městech je již zmíněný nedostatek pracovních míst a velká koncentrace chudého obyvatelstva na poměrně malém území. Neutěšená situace venkovanů je důvodem migrace do větších měst, která jim ale nejsou schopna poskytnout žádné sociální jistoty. Zoufalé životní podmínky pak tyto lidi vedou k páchání drobné a někdy i závažnější trestné činnosti.

Kromě toho ale v Mexiku existují i větší zločinecké organizace, jež se soustřeďují na obchod s drogami, či únosy.

Velmi obávané a také dosti časté jsou v Mexiku únosy dětí, od novorozeňat prodáváných do zahraničí k adopci, po mladistvé unášené za účelem sexuálního zneužívání. Oběťmi se stávají převážně děti ze sociálně slabších rodin. Policie je v těchto případech většinou bezradná a často po dětech ani nevyhlásí pátrání.

Životní prostředí

Díky rozmanitým klimatickým podmínkám najdeme v Mexiku pestrou paletu nejrůznějších přírodních oblastí od deštných pralesů na jihu až po pouště v severní a severozápadní části země. V Mexiku se tedy nachází celá škála rozličných ekosystémů, které dosud nebyly podrobně prozkoumány. Dosud nejsou známy všechny druhy fauny a flóry vyskytující se na tomto rozsáhlém území. Bohužel podobně jako v jiných zemích i zde dochází k neustálému poškozování životního prostředí. Některé z mnoha druhů rostlin a zvířat již docela vymizely nebo jsou vážně ohroženy. Co se týče ohrožených druhů flory a fauny, Mexiko zaujímá sedmé místo na světě.

Převážnou část Mexika kdysi pokrývaly lesy, jejichž mýcení započali již Mayové, aby mohli pěstovat kukuřici a jiné plodiny. To půdu pralesa rychle vyčerpávalo, a tak bylo nutno pole neustále rozšiřovat. Dnes se v ničení pralesa stále pokračuje, a to ještě ve větší míře než za dob mayské kultury. Důvodem není jen rozšiřování orné půdy, ale také těžba dřeva, hornictví a další hospodářské aktivity.

Znepokojivý je také stav mexického vodstva. Větší část zdrojů sladké vody je silně znečištěná. Některé oblasti, zvláště hlavní město, se potýkají s nedostatkem pitné vody.

Mexickou faunu ohrožuje nekontrolovaný lov. U venkovského obyvatelstva tvoří lov důležitou složku potravy. Určité druhy zvířat jsou odchyťovány za účelem prodeje, buď přímo na domácím trhu nebo v zahraničí.

Jednou z hlavních příčin tvrdé destrukce přírody je enormně rychlý nárůst obyvatelstva. Je to důsledek jednání, kdy se lidé v první řadě snaží uspokojit své základní potřeby a starost o životní prostředí je pro ně nepodstatná.